

Hamming-kód

Definíció.

Az 1-hibajavító, perfekt lineáris kódot *Hamming-kódnak* nevezzük.

F_2 fölötti vektorokkal foglalkozunk.

Hamming-kód készítése:

r egész szám (ellenőrző jegyek száma)

$n=2^r-1$ a kódszavak hossza

$k=2^r-1-r$ a közleményszavak hossza

A H ($r \times n$)-es mátrix j -edik oszlopában a j 2-es számrendszerbeli alakjának jegyei szerepelnek. *

14. Példa:

$r=3$ $n=7$ $k=4$ a $[7,4]$ kód ellenőrző mátrixa:

$$H = \begin{pmatrix} 1 & 0 & 1 & 0 & 1 & 0 & 1 \\ 0 & 1 & 1 & 0 & 0 & 1 & 1 \\ 0 & 0 & 0 & 1 & 1 & 1 & 1 \end{pmatrix}$$

9. tétel:

Az előbbi szabállyal megadott kód Hamming-kód.

Bizonyítás:

- A fenti * szabállyal megadott H mátrixban van három összefüggő oszlop, de bármely kettő lineárisan független. Így a kód minimális távolsága $d=3$.

1-hiba javító a kód.

- A Hamming-korlát teljesülése

Mivel 1-hibajavító

$$|K| \cdot \left(\binom{n}{0} + \binom{n}{1} \right) \leq 2^n$$

A kódszavak hossza $n=k+r$:

$k=2^r-1-r$	r
-------------	-----

$$|K| = 2^{2^r-1-r}$$

Ezt behelyettesítve a Hamming-korlátba:

$$|K| \cdot \left(\binom{2^r-1}{0} + \binom{2^r-1}{1} \right) = 2^{2^r-1-r} (1 + 2^r - 1) = 2^{2^r-1} = 2^n$$

Beláttuk, hogy perfekt a kód:
a kódszavak körüli 1 sugarú gömbökben minden
lehetséges 2^r-1 jegyű szó pontosan egyszer fordul elő.

A * szabállyal Hamming kódot adtunk meg.

Példa.

Adjuk meg a 14. példabeli [7, 4] Hamming-kód H ellenőrző mátrixának ismeretében a kód (egyik) generátormátrixát.

Megfelelő S permutációs mátrixsal a kódunk H ellenőrző mátrixa

$HS=(I_{n-k}, P)$ alakra hozható.

$$P = -P \pmod{2}.$$

A $G=(P^T, I_k) \cdot S^T$ mátrix a H-nak megfelelő generátormátrix:

$$H \cdot G^T = H \cdot S \cdot \begin{pmatrix} P \\ I_k \end{pmatrix} = (I_{n-k}, P) \cdot \begin{pmatrix} P \\ I_k \end{pmatrix} = P + P = 0$$

$$H = \begin{pmatrix} 1 & 0 & 1 & 0 & 1 & 0 & 1 \\ 0 & 1 & 1 & 0 & 0 & 1 & 1 \\ 0 & 0 & 0 & 1 & 1 & 1 & 1 \end{pmatrix}$$

az oszlopok (3,4)

transzpozíciójával

$$H_1 = \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 & 1 & 1 & 0 & 1 \\ 0 & 1 & 0 & 1 & 0 & 1 & 1 \\ 0 & 0 & 1 & 0 & 1 & 1 & 1 \end{pmatrix}$$

$$H_1 = \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 & 1 & 1 & 0 & 1 \\ 0 & 1 & 0 & 1 & 0 & 1 & 1 \\ 0 & 0 & 1 & 0 & 1 & 1 & 1 \end{pmatrix}$$

A H_1 -nek megfelelő G_1 mátrix (P^T, I_k) alakú:

$$G_1 = \begin{pmatrix} 1 & 1 & 0 & 1 & 0 & 0 & 0 \\ 1 & 0 & 1 & 0 & 1 & 0 & 0 \\ 0 & 1 & 1 & 0 & 0 & 1 & 0 \\ 1 & 1 & 1 & 0 & 0 & 0 & 1 \end{pmatrix}$$

Ebből a transzpozíciót újra alkalmazva megkapjuk a keresett G mátrixot.

$$G = \begin{pmatrix} 1 & 1 & 1 & 0 & 0 & 0 & 0 \\ 1 & 0 & 0 & 1 & 1 & 0 & 0 \\ 0 & 1 & 0 & 1 & 0 & 1 & 0 \\ 1 & 1 & 0 & 1 & 0 & 0 & 1 \end{pmatrix}$$

$$G = \begin{pmatrix} 1 & 1 & 1 & 0 & 0 & 0 & 0 \\ 1 & 0 & 0 & 1 & 1 & 0 & 0 \\ 0 & 1 & 0 & 1 & 0 & 1 & 0 \\ 1 & 1 & 0 & 1 & 0 & 0 & 1 \end{pmatrix}$$

Ha ezt a generátormátrixot alkalmazzuk a kódolásnál, mi lesz a (0 1 1 1) üzenet kódja?

A (0 1 1 1) vektort jobbról szorozzuk G-vel.

Az eredmény: (0 0 0 1 1 1 1)

Hibajavítás Hamming-kóddal:

$$H = \begin{pmatrix} 1 & 0 & 1 & 0 & 1 & 0 & 1 \\ 0 & 1 & 1 & 0 & 0 & 1 & 1 \\ 0 & 0 & 0 & 1 & 1 & 1 & 1 \end{pmatrix}$$

A [7,4] Hamming-kód esetén $b^T=(0001111)$ kódszó.

$$H \cdot b = \underline{0} = (0 \ 0 \ 0)^T.$$

Tegyük fel, hogy az átvitel során egy hiba történt, mégpedig a 3. helyen.

Az $e^T=(0010000)$ a hibavektor, a $(b+e)^T=(0011111)$ vektor érkezik meg a csatornán.

$$H \cdot (b+e) = (110)^T$$

Ez a vektor a H mátrix 3. oszlopa, alulról olvasva éppen a 3 bináris alakja, rámutat arra, hogy a 3. pozícióban van a hiba.

$$H = \begin{pmatrix} 1 & 0 & 1 & 0 & 1 & 0 & 1 \\ 0 & 1 & 1 & 0 & 0 & 1 & 1 \\ 0 & 0 & 0 & 1 & 1 & 1 & 1 \end{pmatrix}$$

Tegyük fel, hogy az átvitel során egy hiba történt, mégpedig a 7. helyen.

$e=(0000001)$ a hibavektor,

$$H \cdot (b+e) = H \cdot (0 \ 0 \ 0 \ 1 \ 1 \ 1)^T = (1 \ 1 \ 1)^T$$

Ez a 7 bináris értéke, ami azt mutatja, hogy a 7. jegy hibás.

Ezzel a módszerrel mindig megkapjuk a hiba helyét, feltéve, hogy legfeljebb 1 hiba történt.

Egynél több hiba esetén a kód nem működik helyesen.

Időnként nem ismeri fel a hibát, vagy rosszul javítja.

Ha olyan hiba lép fel, mely maga is kódszó, akkor $H \cdot (b+e) = 0$ olyan mintha nem történt volna hiba.

Ha a hiba két 1-est tartalmaz (kéthiba), akkor a kód egyhibának tekinti.

16. példa.

$$H = \begin{pmatrix} 1 & 0 & 1 & 0 & 1 & 0 & 1 \\ 0 & 1 & 1 & 0 & 0 & 1 & 1 \\ 0 & 0 & 0 & 1 & 1 & 1 & 1 \end{pmatrix}$$

[7,4] Hamming-kódnál feltételezve, hogy egynél több hiba nem lépett fel az átvitelnél, mi volt a továbbított kódvektor, ha

1. $a^T = (0 \ 1 \ 1 \ 1 \ 1 \ 1 \ 0)$
2. $b^T = (0 \ 0 \ 1 \ 0 \ 1 \ 1 \ 0)$ érkezett.

---

1. $H \cdot a = (0 \ 1 \ 1)^T.$

A 6. hely hibás, $(0 \ 1 \ 1 \ 1 \ 1 \ 0 \ 0)^T$ volt a küldött szó.

2. $H \cdot b = (0 \ 0 \ 0)^T.$

A kapott szó hibátlan.

BCH-kód

A Hamming-kód a kódelmélet hajnalán, az 1940-es évek végére született meg.

Több mint 10 évvel később történt a hasonló hatékonyságú 2-hibajavító kódok kifejlesztése.

BCH-kódok:

R. C. Bose, D. K. Chaudhuri és A. Hocquenghem.

A véges testek nagy szerepe.

A kételemű test ($\mathbb{F}_2 = \mathbb{T}$) feletti $[n, k]$ kódokkal foglalkozunk.

k a kód dimenziója,

n a hossza,

$r = n - k$ az ellenőrző jegyek száma

t -hibajavító kódot keresünk.

Legyen $n = k + r$ rögzített, minél kisebb r értékkel minél nagyobb k értéket igyekszünk biztosítani.

Más szavakkal $\mathbb{T}^n$ -ben keresünk minél nagyobb K alteret, amelynek elemei (a kódszavak) legalább $2t + 1$ távolságra vannak egymástól.

Megfelelő méretű H ellenőrző mátrixot készítünk. H -nak minél kevesebb sora legyen.

Először olyan Q ($m \times n$ -es) mátrixot készítünk, amelynek bármely $2t$ oszlopa lineárisan független és lehetőleg kevés sora van.

Másként: Q bármely legfeljebb t oszlopának összege legyen különböző egymástól és ne legyen nulla vektor.

Ez a Q egy t -hibajavító kódot definiál, így Q a kód *kvázi-paritásellenőrző mátrixa*.

Ha Q sorai nem függetlenek, bizonyos sorokat –amelyek függnék a többitől - elhagyhatunk, hogy a maradék sorok függetlenek legyenek.

(Ez nem változtat a mátrix hibajavítással kapcsolatos tulajdonságain.)

2-hibajavító BCH-kód.

$t=2$. Legyen $q \geq 3$ és $n=2^q-1$.

Hamming-korlátból adódik, hogy $r \geq 2q-1$. A 2-hibajavító BCH kódnál $r \leq 2q$.
(Belátható, hogy $r = 2q$ teljesül.)

Azonos n mellett a Hamming-kódhoz képest a 2-hibajavító BCH kódnál kétszer annyi ellenőrző jegyre van szükség.

Q kvázi-paritásellenőrző mátrix definiálása:

Q legyen $(2q \times n)$ méretű.

Első q sora legyen ugyanaz, mint a Hamming-kódnál, vagyis az oszlopok éppen T^q nemnulla elemei.

Most tekintsük T^q -t 2^q elemű testként. Ennek a testnek, és a T^q vektortérnek az additív szerkezete megegyezik, ezért a testet is jelölhetjük T^q -val. Legyen α a $(T^{q*}, \cdot)$ egyik generátoreleme.

$(T^{q*} = T^q - \{0\})$. T^{q*} elemei tehát α^i ($0 \leq i \leq 2^q - 2$). Q felső felében ezek az elemek állnak. A Q alsó felében levő oszlopok a Q felső felében levő elemek köbei.

$$Q = \begin{pmatrix} 1 & \alpha & \alpha^2 & \dots & \alpha^j & \dots \\ 1 & \alpha^3 & \alpha^6 & \dots & \alpha^{3j} & \dots \end{pmatrix}$$

Megmutatható, hogy a Q mátrix bármely legfeljebb 2 oszlopának összege más és más nemnulla vektor, így Q 2-hibajavító BCH-kód kvázi-paritásellenőrző mátrixa.

Q rangja éppen $2q$, s így Q a kód paritásellenőrző mátrixa.

Definíció.

$t=2$ esetén legyen $q \geq 3$, $n=2^q-1$, $k=2^q-2q-1$.

T^q -t 2^q -elemű testnek tekintjük. α a $(T^q, \cdot)$ generátoreleme. T^q elemei α^i ($0 \leq i \leq 2^q-2$). Legyen Q a fenti mátrix.

Belátható, hogy ez a Q mátrix egy 2-hibajavító lineáris kódot definiál. Ezt a kódot *2-hibajavító BCH-kódnak* nevezzük.

17. példa. 2-hibajavító BCH-kód készítése.

Legyen $q=4$. A $2^4=16$ elemű testben keressük a nemnulla elemek multiplikatív csoportjának egyik generáló elemét.

Az $f=x^4+x+1$ polinom gyökei megfelelnek. Legyen α az f gyöke.

A T^4 vektortér egy bázisa $1, \alpha, \alpha^2, \alpha^3$, ezek lesznek most az egységvektorok. A többi hatvány koordinátáit a minimálpolinomból adódó $\alpha^4 = \alpha + 1$ ismételt alkalmazásával kaphatjuk meg.

Az alábbi (8×15) -ös paritásellenőrző mátrixhoz jutunk.

$$\begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 & 0 & 1 & 0 & 0 & 1 & 1 & 0 & 1 & 0 & 1 & 1 & 1 \\ 0 & 1 & 0 & 0 & 1 & 1 & 0 & 1 & 0 & 1 & 1 & 1 & 1 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 1 & 0 & 0 & 1 & 1 & 0 & 1 & 0 & 1 & 1 & 1 & 1 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 1 & 0 & 0 & 1 & 1 & 0 & 1 & 0 & 1 & 1 & 1 & 1 \\ \dots & \dots & \dots & \dots & \dots & \dots & \dots & \dots & \dots & \dots & \dots & \dots & \dots & \dots & \dots \\ 1 & 0 & 0 & 0 & 1 & 1 & 0 & 0 & 0 & 1 & 1 & 0 & 0 & 0 & 1 \\ 0 & 0 & 0 & 1 & 1 & 0 & 0 & 0 & 1 & 1 & 0 & 0 & 0 & 1 & 1 \\ 0 & 0 & 1 & 0 & 1 & 0 & 0 & 1 & 0 & 1 & 0 & 0 & 1 & 0 & 1 \\ 0 & 1 & 1 & 1 & 1 & 0 & 1 & 1 & 1 & 1 & 1 & 1 & 1 & 1 & 1 \end{pmatrix}$$

t-hibajavító BCH-kód.

Legyen most $n=2^q-1$, $r \leq tq$.

A kód Q kvázi-paritásellenőrző mátrixa t darab $q \times n$ méretű blokkból áll.

A felső blokk oszlopai T^q nemnulla elemei.

Az i -edik blokk oszlopai a felső blokkbeli vektoroknak (mint a T^q test elemeinek) 2^{i-1} -edik hatványai, $i=2, 3, \dots, t$ (harmadik, ötödik, hetedik, stb. hatványok).

Ha Q sorai összefüggők, akkor kiválasztunk közülük egy maximális független rendszert, ezek alkotják kódunk H paritásellenőrző mátrixát.

Definíció.

Legyen q rögzített pozitív egész, amelyre $2^q - 1 > qt$, $n = 2^q - 1$.

T^q -t 2^q -elemű testnek tekintjük. α a $(T^q, \cdot)$ generátoreleme.

Legyen Q az a $(tq \times n)$ méretű mátrix, amelynek a $j+1$ -edik oszlopában egymás alatt rendre az alábbi t darab T^q -beli vektor áll: $\alpha^j, \alpha^{3j}, \alpha^{5j}, \dots, \alpha^{(2t-1)j}$.

$$Q = \begin{pmatrix} 1 & \alpha & \alpha^2 & \dots & \alpha^j & \dots \\ 1 & \alpha^3 & \alpha^6 & \dots & \alpha^{3j} & \dots \\ 1 & \alpha^5 & \alpha^{10} & \dots & \alpha^{5j} & \dots \\ \vdots & \vdots & \vdots & \ddots & \vdots & \ddots \\ 1 & \alpha^{2t-1} & \alpha^{4t-2} & \dots & \alpha^{(2t-1)j} & \dots \end{pmatrix}$$

Belátható, hogy a Q ($tq \times n$) méretű mátrix soraiból kiválasztva egy maximális összefüggő rendszert, a kapott H paritásellenőrző mátrix t -hibajavító lineáris kódot határoz meg. Az ellenőrző jegyek száma $r \leq tq$.

Ezt a kódot *t*-hibajavító BCH-kódnak nevezzük.

Polinomkódok.

Legyen $T=\mathbb{F}_2$, és $T_m[x]$ a T feletti legfeljebb $m-1$ -edfokú polinomok vektortere a szokásos műveletekkel.

Ekkor az $\alpha_0 \alpha_1 \dots \alpha_{m-1} \mapsto \alpha_0 + \alpha_1 x + \dots + \alpha_{m-1} x^{m-1}$

megfeleltetés izomorfizmus T^m és $T_m[x]$ között.

Azonosítsuk a T^k és T^n vektortereket a belőlük a fenti izomorfizmussal létesített $T_k[x]$, illetve $T_n[x]$ vektorterekkel.

Definíció.

Legyen $g \neq 0$ egy rögzített s -edfokú polinom T felett.

Legyen az $A: T_k[x] \rightarrow T_n[x]$ leképezés a g polinommal történő szorzás, azaz A minden legfeljebb $k-1$ -edfokú f polinomhoz a gf polinomot rendeli hozzá: $Af=gf$.

Az így definiált lineáris kódot *polinomkódnak*, a g polinomot pedig a kód *generáló polinomjának* nevezzük.

Ha $\deg g < s$, akkor minden kódszó végén $s - \deg g$ darab nulla áll, ami semmire sem használható.

Csak a $\deg g = s$ eset érdekes. Ekkor a kódszavak éppen g többszörösei (polinomszorosai).

A Hamming-kód polinomkód.

Paritásellenőrző mátrixnak tekinthető az r sorból és $n=2^r-1$ oszlopból álló $H=(1 \ \alpha \ \alpha^2 \ \dots \ \alpha^{n-1})$ mátrix.

Legyen az

$$\underline{u} = \gamma_0 \gamma_1 \dots \gamma_{n-1} \in T^n$$

vektornak megfelelő polinom:

$$U = \gamma_0 + \gamma_1 x + \dots + \gamma_{n-1} x^{n-1} \in T_n[x]$$

Az $\underline{u}$ vektor pontosan akkor kódszó, ha $H\underline{u}=\underline{0}$, azaz

$$\sum_{j=0}^{n-1} \gamma_j \alpha^j = 0$$

Az U polinomnak gyöke a α , vagyis $\underline{u}$ pontosan akkor kódszó, ha az $\mathbb{F}_2$ feletti m_α minimálpolinom osztója U -nak. Emiatt a Hamming-kód olyan polinomkód, amelynek a generáló polinomja $g = m_\alpha$

A BCH-kódok is polinomkódok

Tekintsük a 2-hibajavító BCH-kódot.

Az előzőekhez hasonlóan adódik, hogy $\underline{u}$ pontosan akkor kódszó, ha m_α és m_{α^3} is osztója az U polinomnak, s így a generálópolinom α és α^3 minimálpolinomjának a legkisebb közös többszöröse:

$$g = [m_\alpha, m_{\alpha^3}]$$

Hasonlóan kapjuk tetszőleges t esetre vonatkozólag:

Jelöljük α^j $\mathbf{F}_2$ feletti minimálpolinomját m_j -vel. A t -hibajavító BCH-kód olyan polinomkód, amelynek a generáló polinomja

$$g_t = [m_1, m_2, \dots, m_{2t-1}]$$

A kódban az ellenőrzőjegyek száma éppen a g_t generáló polinom foka. Az $s=2t$ pontosan akkor teljesül, ha $\alpha, \alpha^3, \dots, \alpha^{2t-1}$ mindegyike q -adfokú $\mathbf{F}_2$ felett és semelyik kettőnek sem ugyanaz a minimálpolinomja.

Irodalomjegyzék

- ◆ G. Birkhoff-T. C. Barteo: *A modern algebra a számítógéptudományban* Műszaki Könyvkiadó, 1974
- ◆ Demetrovics, Denev, Pavlov: *A számítástudomány matematikai alapjai* Tankönyvkiadó, Budapest, 1985
- ◆ Freud Róbert: *Lineáris algebra* ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 1996
- ◆ Gonda János: *Bevezető fejezetek a matematikába III.* ELTE TTK, Bp. 1998
- ◆ Györfi László-Györi Sándor-Vajda István: *Információ és kódelmélet* Typotex Kiadó, 2000
- ◆ Jablonszkij, Lupanov: *Diszkrét matematika a számítástudományban* Műszaki Könyvkiadó, 1980
- ◆ Járai Antal: *Bevezetés a matematikába* Eötvös Kiadó, Budapest, 2005